

імені Павла Тичини / Ред. кол.: Н.С.Побірченко (гол. ред.) та інші. – К.: Наук. світ, 2002. – С. 6-13.

5. Сайко Н.О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.О. Сайко. – К., 2004. – 259 с.
6. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: Монографія / І.П. Рогальська. – К.: Міленіум, 2009. – 400с.

Рогальська-Яблонська І.П.

**ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К СОПРОВОЖДЕНИЮ СОЦИАЛИЗАЦИИ
ДОШКОЛЬНИКА НА МАТЕРИАЛАХ СПЕЦКУРСА "АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОВРЕМЕННОГО ДЕТСТВА"**

Статья посвящена проблеме подготовки педагогических кадров к осуществлению социально-педагогического сопровождения социализации личности в дошкольном детстве. Автор проанализировал цели социализации ребенка-дошкольника сквозь призму специфики социально-педагогического сопровождения. Обосновала необходимость внедрения курса "Актуальные проблемы современного детства".

Ключевые слова: социализация личности, социально-педагогическое сопровождение, дошкольное детство, мир детства, объект и субъект социализации.

Rogalsky-Yablonsky I.P.

**PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS TO SUPPORT SOCIALIZATION PRESCHOOLER
FOR METERIALS COURSE "ACTUAL PROBLEMS OF MODERN CHILDHOOD"**

The article is devoted to the problem of pedagogical staff training to the realization of social and pedagogical leading of preschool aged personality. The author has analysed aims of preschooler's socialization in the context of social and pedagogical leading specifics; the author has augmented the necessity of "Actual preschool childhood problems" course implementation and distinguished the aim, tasks.

Key words: personality socialization, social and pedagogical leading, preschool childhood, childhood world, object and subject of the socialization.

УДК 372.32

Горопаха Н.М.

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА
ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Статтю присвячено проблемі створення у дошкільному закладі розвивального середовища для ознайомлення дітей із природним довкіллям та формування у них природничо-екологічної компетенції. Розкрито можливості використання методу екологічних проектів у залученні дітей дошкільного віку та їх батьків до екологізації розвивального середовища дошкільного закладу.

Ключові слова: розвивальне середовище, екологізація, метод екологічного проекту, екологічна стежка.

Нові світоглядні орієнтири та соціальні завдання, які стоять нині перед людством, актуалізують проблему ставлення людини до природи, корекції ціннісних орієнтацій та утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством. Це надає особливої ваги організації природничої освіти підростаючих поколінь, зміст якої, у відповідності до сучасних концептуальних засад, значною мірою складають екологічні знання уже на перших етапах навчання і виховання дитини. Природнича (екологічна) освіта дітей дошкільного віку розглядається сучасними науковцями

та практиками як один із найголовніших напрямів навчально-виховної роботи дошкільного закладу. Вона є провідним чинником гуманізації навчально-виховного процесу, важливим фактором особистісного розвитку людини. Визначаючи стандарти дошкільної освіти, українські науковці – автори Базового компоненту дошкільної освіти [2] – підкреслили, що невід’ємною складовою частиною процесу дошкільної освіти виступає ознайомлення дітей з природою, результатом якого має стати формування природничо-екологічної компетенції. Зміст її передбачає такі складові, як природнича освіченість; усвідомлення себе частиною великого світу природи; ціннісне ставлення дитини до природи, що виявляється у її природодоцільній поведінці [2, с.6].

Дослідники проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку (Н. Лисенко [5], С. Ніколаєва [6], З. Плохій [7] та інші) особливо наголошують на тому, що у дошкільному дитинстві найважливішими напрямками формування природничо-екологічної компетенції є розвиток у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природи, яке ґрунтується на усвідомленні її самоцінності, формування інтересу до спілкування з природою та її пізнання. Це робить особливо актуальною проблему створення у дошкільному закладі розвивального середовища для ознайомлення з природою, що здатне забезпечити спілкування дитини з природою, позитивно впливати на формування її особистості.

Забезпечення такого спілкування можливе, якщо надати екологічного спрямування обладнанню природно-предметного середовища, у якому виховуються дошкільнята. В сучасних психолого-педагогічних та методичних дослідженнях проблемі створення розвивального середовища виховання дитини дошкільного віку надається значної уваги. На значення розвивального середовища як фактора становлення особистості дитини та її соціалізації вказує О. Кононко [4]. Створення екологічного розвивального середовища досліджують С. Ніколаєва [6], Н. Рижова [8], З. Плохій [7].

У той же час аналіз науково-методичних публікації та практики дошкільного виховання підтверджує, що проблема екологізації розвивального середовища дошкільного закладу не є до кінця розв’язаною. Серед іншого, недостатньо дослідженим є питання залучення до створення еколого-розвивального середовища дітей та їхніх батьків та питання використання ідей визначних педагогів минулого у створенні розвивального середовища дошкільного закладу. У власній спробі розглянути означені питання ми спробували звернутися до пошуку ідей для екологізації розвивального середовища виховання дитини дошкільного віку в педагогічній теорії засновника дитячого садка, німецького педагога ХІХ століття Ф. Фребеля [10].

Одна з провідних ідей Ф. Фребеля, аналізу якої в історії педагогіки чомусь надано значно меншої уваги, ніж його системі сенсорного виховання, це є, власне, (у сучасній термінології) ідея екологізації середовища виховання дитини – ідея саду, в якому виховується дитина під наглядом чуйних садівниць. Ф. Фребель вважав природу невичерпним джерелом для здійснення розумового та морального виховання дітей, тому й надавав такого великого значення ознайомленню дітей з природою, влаштовуючи дитячі садки переважно серед сільської обстановки і зазвичай грав і працював з дітьми під відкритим небом. Виходячи з інстинктів діяльності та інстинктів пізнання, властивих, на його переконання, дитині, він закликав до вивчення світу в його природній обстановці, і саме це прагнення до вивчення природи, до пізнання її законів і привело його до ідеї створити такий дидактичний матеріал, який би пояснив дитині філософський сенс явищ природи, законів розвитку. Ф. Фребель надавав великого значення садівництву, яке він вважав одним з найважливіших, надзвичайно корисних для дітей елементів дитячого життя. Працюючи на городі і в саду, діти мають змогу отримати пояснення наукового характеру, що ознайомлюють їх з життям рослин, найбільш потрібних людині, і з основними прийомами роботи в городі, саду і полі [9].

Важливими для нашого дослідження є й переконання Ф. Фребеля у тому, що, спираючись на інстинкти діяльності та пізнання, дитину можна розвивати, використовуючи такі засоби, як гра та ручна праця. При цьому він підкреслював, що, наприклад, довільна гра

дитини сприяє її розвитку не повною мірою, тому завдання педагога – дисциплінувати інстинкти дитини через її власні зусилля, спрямовані на досягнення корисної мети [1, с.426-427]. Очевидно, що такою метою, яка ставиться перед дітьми у формі екологічного проекту, може стати участь у створенні окремих елементів розвивального середовища дошкільного закладу.

Середовище – це оточення, сукупність природних, предметних та соціальних умов, в яких малюк зростає, опановує науку життя, стає компетентною особистістю з притаманними їй індивідуальними особливостями. Тому, як зазначає О. Кононко, оперуючи поняттям "середовище", слід мати на увазі все, що оточує дошкільника, довкілля як цілісність, до якої входять чотири основні складники: природне, предметно-ігрове, соціальне середовище та простір "Я" [4, с.116-117].

Дослідження розвивального впливу середовища на особистість дитини-дошкільника здійснюється у контексті формування життєвої компетентності дитини та її окремих складових, впровадження особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти [4]. Вченими обґрунтовуються умови, за яких розвивальний потенціал середовища зростає. І одна з таких вимог – вимога його екологізації.

Відзначимо, що власне термін "екологізація розвивального середовища" досі не знайшов у педагогічній та методичній літературі чіткого визначення. Частіше дослідники виділяють певні принципи, на які слід спиратися, створюючи екологізоване середовище, або критерії, яким це середовище повинне відповідати. Звичайно, найбільше при цьому аналізується природна складова середовища. Так, російська дослідниця С. Ніколаєва вважає, що, дотримуючись обґрунтованих у методиці ознайомлення дітей з природою вимог до обладнання традиційних елементів природного середовища, можна значно підвищити його розвивальний потенціал. Йдеться про кутки природи та ділянку дошкільного закладу, які мають перетворитися на "зону природи", де дитина має змогу спостерігати, працювати і гратися, експериментувати і просто милуватися красою природи [6]. На думку О. Кононко, природне середовище стане розвивальним за умови, що воно сприяє становленню у дошкільника сприйняття довкілля, інтересу до нього; оволодінню елементарними уявленнями про повітря, воду, ґрунт, їхні властивості, якості, стани, явища природи, рослини, тварин (їх різноманітність, будову, спосіб життя), людину, про зв'язок між станом довкілля та здоров'ям усього живого, основні Зорі і Планети; формуванню екологічно доцільної поведінки [4, с.118-119].

Принципи створення еколого-розвивального середовища чітко визначає З. Плохій. Вчена підкреслює, що воно має бути особистісно орієнтованим, а одним із вирішальних принципів вважає відповідність розвивального середовища особливостям розвитку та саморозвитку дошкільнят, їх збалансованість. Забезпечується це добром об'єктів природи, їхньою кількістю, яка повинна задовольняти право вибору дитиною того об'єкта для спостережень, праці, гри чи спілкування, який найбільше відповідає її індивідуальним чи, наприклад, гендерним інтересам (не секрет, що хлопчики охочіше взаємодіють з тваринами, цікавляться природою Космосу, атмосферними явищами тощо, а дівчатка – спостерігають за комахами, доглядають за рослинами). Важливою, з точки зору З. Плохій, є й вимога поєднувати при створенні розвивального природного середовища дошкільного закладу краєзнавчий, країнознавчий, планетарний та космічний підходи, що дасть змогу вихователю збагатити, зробити цікавішими та змістовнішими розповіді, бесіди, досліди, дидактичні ігри, а дітям – поступово набувати знання про багатоманітність світу Природи [7, с.7-8].

Н. Рижова [8] зазначає, що дошкільний заклад повинен являти собою розвивальне середовище, одна з вимог до якого – його екологізація. Це середовище має забезпечувати умови для пізнавального розвитку дитини (можливості для експериментування з природним матеріалом, систематичних спостережень за об'єктами живої та неживої природи, самостійної постановки запитань та пошуку відповіді на них), її естетичного розвитку (сприймання краси природи, різноманітності її форм та барв); формування моральних якостей та екологічно грамотної поведінки дитини (цьому сприяє щоденний догляд за

живими об'єктами та спілкування з ними, вправлення у виробленні навичок природокористування). Не менш важливими вимогами до розвивального середовища ДНЗ Н.Рижова вважає покращення екологічної ситуації життя дитини, створення мікроклімату; умов для екскурсій, занять на свіжому повітрі, перевагу природних об'єктів над штучними, тобто все те, що сприятиме оздоровленню дитини. Розвивальне середовище також оцінюється з точки зору того, які можливості воно створює для екологізації різних видів діяльності дитини: чи є умови для ігор з природним матеріалом, праці в природі; використання природи у художньо-творчій діяльності тощо.

Варто підкреслити і таку важливу тезу: екологізація розвивального середовища дошкільного закладу передбачає удосконалення не лише його природної складової. На цьому наголошують, зокрема, О.Кононко [4] та З. Плохій [7]. На їх думку, розвивальне середовище (природне, предметне, соціальне) слід облаштувати у такий спосіб, щоб дитина мала можливість діяти (обстежувати, досліджувати, експериментувати, раціоналізувати) і створювати (робити щось по-своєму). При цьому важливі просторова орієнтація, змінюваність у часі, безпечність об'єктів природи, предметів та ігрових матеріалів. Розвивальне середовище дає дитині можливості вибору, ставить її у ситуації, коли треба прийняти самостійне рішення і взяти на себе відповідальність за його наслідки для інших, самовизначитися.

Метою статті є розкрити можливості використання методу екологічних проектів у залученні дітей дошкільного віку та їх батьків до екологізації розвивального середовища дошкільного закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблему екологізації розвивального середовища дошкільного закладу ми досліджуємо як частину ширшої проблеми формування екологічної культури дітей дошкільного віку [3]. Для реалізації власне цього аспекту ми використали метод екологічного проекту, оскільки він є комплексним, тобто може включати елементи різних видів практичної діяльності дітей, зокрема, дослідницької, трудової і навіть гри. Експеримент довів, що перевагу варто надавати довготривалим проектам, які реалізуються у кілька етапів. Нами було апробовано кілька екологічних проектів, метою яких є екологізація розвивального середовища дошкільного закладу: "Прокладання екологічної стежки", "Альпійський міні-сад", "Екологічний міні-музей", "Створення екологічної кімнати" (до участі у двох останніх залучали не лише вихованців старшого дошкільного віку, а й батьків). Безперечно, розпочинати використання методу проектів доцільно з короткотривалих і порівняно нескладних з точки зору практичної діяльності дітей. Наприклад, це може бути екологічний проект "Влаштування пташиного стовпа". Зручним він є також і тому, що до участі у ньому можна залучити незначну кількість дітей (3 – 4 вихованці, що виявляють поглиблений інтерес до пізнання природи). Разом з ними педагог може виготовити 2 годівнички та, підібравши зручний куточок (слід врахувати, щоб можна було спостерігати з вікна групової кімнати), встановити їх на невисокому стовпі. Пізніше разом з усіма дітьми можна розглянути "пташиний стовп", обговорити його призначення та домовитися про те, що взимку щодня насипатимуть туди корму для птахів.

Цікавим елементом розвивального середовища дошкільного закладу стане альпійський міні-сад, який можна влаштувати у музичному залі (якщо дозволяє площа), у екологічній кімнаті чи навіть у холі. Участь дошкільнят у створенні альпійського міні-саду цінна ще й як засіб підвищення інтересу до пізнання рослин, який, особливо у хлопчиків, як правило, незначний [7]. Робота над проектом включає 4 етапи. На першому діти ознайомлюються з поняттям "альпійський сад". З цією метою їм потрібно розповісти про те, де можуть рости рослини, повідомити, що є рослини, котрі ростуть високо в горах, охарактеризувати умови життя цих рослин. Під час розповіді використовуються ілюстрації та малюнки, до неї включаються уривки з віршованих творів. Це має викликати зацікавленість дітей проектом, тобто пропозицією створити в екологічній кімнаті мініатюрний "альпійський садок". Для підтримання інтересу до проекту варто дати дітям своєрідні домашні завдання пошукового характеру: разом з батьками відшукати у літературі

відомості про Карпати, Кримські гори, дізнатись, які рослини там ростуть, які умови їх існування. Добре, щоб діти обмінювалися отриманою інформацією, приносили з дому книги, ілюстрації, ділилися враженнями від самостійної пошукової пізнавальної діяльності.

На другому етапі роботи над проектом головною метою є ознайомлення дітей із загальним виглядом майбутнього "альпійського саду". З цією метою варто використали кілька ілюстрацій з можливими варіантами домашнього альпінарію. На цьому етапі роботи дітям теж має бути надана можливість виявити самостійність у пізнанні, ініціативу та творчість. На основі ілюстрацій кожній дитині, яка виявить таке бажання, можна запропонувати розробити свій варіант "альпійського садка" (у час, відведений для самостійної художньої діяльності). Всі зроблені дітьми малюнки та макети обговорити у вільний час.

Третя частина проекту – вибір рослин для альпінарію – найтриваліша. Дошкільнята відшукують необхідні рослини і приносять їх у дитячий садок. За цей час інтерес дітей до пізнання природи, як правило, значно підвищується. Це виявляється у тому, що під час прогулянок діти прагнуть знаходити на території майданчика рослини, які зовні схожі на високогірні. Якщо матеріалу багато, частину зібраних рослин можна запропонувати дошкільникам висадити у квітнику.

Четвертий етап реалізації проекту – власне створення альпінарію – доцільно організувати у формі колективної діяльності дітей. Це обумовлюється тим, що, як правило, інтерес дітей до проекту поступово зростає і кількість учасників може збільшитися (відзначимо, що ми вважаємо можливим приєднання дітей до проекту на будь-якому етапі, коли з'являється таке бажання). Зокрема, у нашому випадку в експериментальній групі довелося утворити три "творчих бригади", до яких крім дошкільнят увійшли батьки деяких вихованців. Дорослі допомогли нам виготовити форми для альпінарію, разом з дітьми підбирали ґрунт, камінці, горщики для висаджування рослин, допомагали створювати композиції саду.

Не менш цікавим для дітей є і проект "Прокладання екологічної стежки", що будується за тими ж принципами, що й описаний вище. На першому етапі роботи діти ознайомлюються з поняттям "екологічна стежка". В результаті у них повинно сформуватися чітке уявлення про екологічну стежку як низку об'єктів для спостережень, досліджень та праці, об'єднаних у єдиний прогулянковий чи екскурсійний маршрут. Серед них можуть бути і власне природні об'єкти (куточки незайманої природи чи моделі природних екосистем, наприклад, луків, водойми) або певним чином обладнані місця для ігор та дослідів з природними матеріалами, праці (неглибокий басейн, пісочниці, снігові та льодяні гірки, квітники, городи, альпінарії тощо). Окремі об'єкти слугують для відображення різних видів природоохоронної діяльності: пташиний стовп, ландшафтний міні-музей та інше. Зазвичай екологічна стежка розпочинається на території дитячого садка і закінчується у його найближчому природному оточенні. Діти мають зрозуміти і те, що створення "екологічної стежки" потребуватиме об'єднання зусиль усіх вихованців групи, а також допомоги дорослих – батьків та працівників дошкільного закладу. Другий етап роботи над проектом включає колективне створення макету "екологічної стежки" та розробку її маршруту у відповідності до конкретних умов дошкільного закладу. На цьому етапі використовуються такі прийоми, як цільові прогулянки по приміщенню дитячого садка та його території та конкурси малюнків, де діти могли б представити створені ними умовні позначення основних зупинок на "екологічній стежці". Під час цільових прогулянок перед дошкільниками ставиться завдання відшукати на території та в приміщенні дитячого садка найцікавіші об'єкти для спостережень чи праці в природі. Спільними зусиллями було створено макет "Екологічної стежки", який розмістили у куточку природи групи.

Третій етап роботи передбачає трудову діяльність дошкільнят, оскільки слід створити ті елементи "екологічної стежки", які придумані дітьми, але відсутні, наприклад, "куточок лісу", "квітник-мапу" тощо, та прибрати майданчик так, щоб він міг слугувати зразком чистоти і вірного ставлення до природи. Створення, скажімо, "куточка лісу" підгрупою

вихованців можна організувати як спільно-взаємодіючу трудову діяльність. Дітей об'єднують у ланки, кожна з яких має свою частину роботи: одні перекопують ґрунт (попередньо вже один раз скопаний дорослими), затим інші намічають разом з вихователем місця, де будуть посаджені саджанці лісових кущів (ліщини, суниць, малини) та трав'янистих рослин. Вони ж наливають у лунки воду. Інші діти садять рослини, а пізніше засівають вільну землю сумішшю трав.

Без наявності в ДНЗ розвивального середовища неможливо говорити про навчання і виховання дітей дошкільного віку. Особливо важливим розвивальне середовище є тоді, коли йдеться про екологічне виховання дітей. Адже проблема екологічного виховання має бути поставлена не тільки і навіть не стільки як проблема охорони природи, а, в першу чергу, як проблема формування особистості, що оволодіває основними елементами екологічної культури. Саме завдяки розвивальному середовищу дитина набуває досвіду спілкування з природою, постає перед необхідністю дотримуватися певних законів природи, вчиться оцінювати стан довкілля, відповідати за наслідки власних вчинків, тобто у неї формується природничо-екологічна компетенція. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку цікавих ідей для екологізації розвивального середовища дошкільного закладу у сучасних наукових теоріях та практиці дошкільного виховання європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анісімова О.Е. Методологічні основи педагогічної системи Фрідріха Фрєбеля / Олена Анісімова // Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць ДВНЗ "Криворізький національний університет" / [за ред. проф. З.П.Бакум]. – Вип.37. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ "КНУ", 2013. – С.424-427.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш. – К., 2012. – 26 с.
3. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей / Наталія Михайлівна Горопаха. – Рівне: Волинські обереги, 2001. – 212 с.
4. Кононко О. Розвивальне середовище та умови його створення / Олена Леонтіївна Кононко // Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Науковий редактор О.Л. Кононко. – К., 2003. – С. 115-122.
5. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників / Неля Василівна Лисенко. – Київ.: Освіта, 1993. – 160 с.
6. Николаева С. Создание зоны природы в детском саду / Светлана Николаевна Николаева // Дошкольное воспитание. – 1989. – № 4. – С. 44-46.
7. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи) / Зоя Павлівна Плохій // Дошкільне виховання. – 2010. – №7. – С.6-10.
8. Рыжова Н. А. Развивающая среда дошкольных учреждений / Наталия Александровна Рыжова. – М.: Линка-Пресс, 2003. – 191 с.
9. Сыркина О.Е. Фрѐбель и его система дошкольного воспитания / О.Е. Сыркина // Дошкольное воспитание. – 1937. – № 3. – С. 29-44 [переклад з російської О.С. Покусової] [Електронний ресурс]. – Режим доступу; <http://www.dnpb.gov.ua/id/1612/?PHPSESSID=845372480a25062631dab267396a59fd> – Назва з екрана.
10. Фрѐбель Ф. Будем жить для своих детей / Фридрих Фрѐбель / сост., предисл. Л.М. Волобуева. – М.: ИД "Карапуз", 2001. – 288 с.

Горопаха Н.М.

ЭКОЛОГИЗАЦИЯ РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Статья посвящена проблеме создания в дошкольном учреждении развивающей среды для ознакомления детей с природой и формирования у них экологической компетенции. Раскрыты возможности использования метода экологических проектов в привлечении детей дошкольного возраста и их родителей к экологизации развивающей среды дошкольного учреждения.

Ключевые слова: развивающая среда, экологизация, метод экологического проекта, экологическая тропинка.

GREENING OF DEVELOPING PRE-SCHOOL ENVIRONMENT

The article is devoted to the creation of preschools developmental environment to familiarize children with the natural environment and the formation of their natural ecological competence. In particular, the possibility of using the method disclosed environmental projects involving pre-school children and their parents to the greening of developing pre-school environment.

Key words: developing environment, greening, environmental project method, ecological path.

УДК 372.032

Косарева О.І.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО Я ОБРАЗУ ДИТИНИ: ОПИС ТЕХНІКИ

У даній статті викладений опис техніки, що застосовується для формування позитивного Я образу дитини, оптимізації батьківсько-дитячих взаємин та стосунків між подружжям.

Ключові слова: Я образ дитини, корекційна техніка, батьківсько-дитячі взаємин, подружні стосунки.

Нині в нашій країні спостерігається значне збільшення проблемних сімей, що призводить до соціально-психологічної та педагогічної дезадаптації дітей. Ця тенденція вимагає розширення кола послуг як батькам, так і дітям з боку вихователів, психологів та соціальних педагогів з метою забезпечення розвитку й охорони психічного та соматичного здоров'я. Така соціальна ситуація вимагає спеціальних програм освіти батьків і педагогів, що пов'язано із суттєвими ускладненнями в особистісному розвитку дітей.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних психологів та психотерапевтів (А.Адлера, Е.Берна, Дж.Боулбі, Д.Віннікот, М.Кляйн, О.Захарова, М.Лісіної, А. Співаковської) свідчить, що фактори порушень особистісного розвитку дитини, можуть бути поділені на такі групи: помилки сімейного виховання, порушення стосунків у подружній парі, негативні типи батьківсько-дитячих взаємин, дисгармонійний розвиток одного з членів сім'ї [2; 5]. Тому корекція особистісного розвитку дитини як частини сімейної системиможе здійснюватися у вигляді індивідуальної роботи з окремими членами сім'ї або з сім'єю в цілому. Оптимальним варіантом, безумовно, є робота зі всією сімейною системою для досягнення позитивних змін у кожного її члена.

Сімейне виховання є сферою життєдіяльності подружжя, в якій перманентно відтворюється об'єктивна конфліктна ситуація. Причиною її виникнення може бути конкурентна позиція кожного з подружжя, що прагнуть до задоволення своєї потреби в персоналізації в процесі виховання дитини (А.Петровський, В.Петровський) [4]. Умовою конструктивного подолання цієї конфліктної ситуації є позитивні стосунки між подружжям, їх готовність та прагнення вирішувати суперечки в міжособистісних стосунках, не пов'язаних з їх дитиною, тобто ефективна персоналізація в системі їх подружніх стосунків. Поведінка такого подружжя в якості батьків характеризується як партнерська взаємодія [4]. Спільна виховна єдність батьків виступає умовою формування особистісного розвитку дитини. І, навпаки, як зазначається в експериментальному дослідженні О.Шапатіної [6], наявність напруги в подружніх стосунках не долається, а вирішується як деструктивний міжособистісний конфлікт між батьками. Відображення таких ситуацій в психіці дитини є причиною порушення Я образу дитини.

Метою нашої статті є опис техніки, що застосовується для формування позитивного Я образу дитини, оптимізації батьківсько-дитячих взаємин та стосунків між подружжям.